

Samsø og Tunø, kort og godt!

af Henning Hansen

Foreningens årsmøde, som i år afholdes i Aarhus stift, bliver et besøg på Samsø og Tunø.

Vandfaste Samsø! du ældgamle Fyrstesæde!
Vær gunstig og tillæd, jeg på Land må træde,
Imedens jeg om dig med Lyst optegne kand,
Hvad priseligt jeg veed for vores Eftermand!
(Thomas Kingo)

Samsø er beliggende i Kattegat, 14-16 km fra Gyllingnæs og Hels og fra Røsnæs og Fynshoved.

Naturkræfterne har på Samsø gennem tiderne dannet et skønt billede af dansk natur, og Samsø og de mange omkringliggende småøer rummer næsten hele landets

Kort over
Samsø 1755.

mangfoldigartede natur. Øen er 114 km², længde ca. 26 km og største bredde 7,5 km. Indbyggertallet var i 1980: 4.900.

Samsø består egentlig af 2 sammenvoksede øer. Den sydlige del med 4 sogne, Tranebjerg, Kolby, Onsbjerg og Besser, udgør den største del og er mest udbygget. Den nordlige del har 3 sogne, hvoraf Nordby er det største, og 2 mindre, Mårup og Langør. Den sydlige og den nordlige del forenes ved en 6 km lang og knapt 2 km bred landtange.

Størstedelen af nordlandet optages af høje sandede bakker, typisk morænelandskab. Højeste punkt er Ballebjerg på 64 m. Både mod øst og vest er der dybe skår mod havet - mod øst Byløkkeskår og mod vest Møgelskår. Mod nord ender Samsø i det øde Issehoved med revet.

Den sydlige del er mere frugtbar og udjævnet. Her ligger Brattingsborg gods på over 1000 ha. Godset fik sit navn i 1600-tallet, da øen erhvervedes af Griffenfeld. Godset omfatter flere gårde, Nordby hede, holme og øer i og uden for Stavns fjord. Slottet er opført i 1870.

Øens smukke kirker er alle placeret på høje punkter og er med til at præge landskabet. De fleste af kirkerne er middelalderkirker, som er meget fint bevaret. Den ældste er Onsbjerg kirke, som ligger smukt i den vestlige del af byen. Kirken kaldes »Hellig kors kirke« på grund af et kors, som er placeret på tårnet. Kirken har iøvrigt mange smukke epitafier.

Nordby kirke er øens største og den af kirkerne, der i størst udstrækning har

Tunø kirke med tårnet, der også er fyrtårn. (Foto Chr. Houkjær).

bevaret sin gamle stil. Kirken ligger i det åbne landskab ca. 1 km fra landsbyen Nordby og skulle oprindeligt betjene 3 sogne, hvorefter retfærdighedsprincippet i forbindelse med afstanden til alle 3 byer bestemte beliggenheden.

Koldby kirke ligger i byen. Tårn og våbenhus er tilbygninger, men fra et ret tidligt tidspunkt. Kirken har ingen kalkmalerier, men en meget smuk altertavle. Prædike- og degnestol er rigt udskåret.

Tranebjerg kirke ligger også i byen. Det store tårn, som er 10,5×11 m, har oprindeligt været vagttårn for Samsø borg. Kirken har smukke kalkmalerier og en meget smuk altertavle. Udenfor kirken findes en stor »tiendelade«, som er fredet af Nationalmuseet. På kirkegården er en smuk mindelund, hvor 10 engelske flyvere fra den 2. verdenskrig er begravet.

Besser kirke ligger midt i sognet. Besser sogn hørte tidligere til Onsbjerg sogn. Ørby kirke og Langøre kapel er 2 smukke små kirker, som begge er opført i dette århundrede. Fra Langøre kapel har man en smuk udsigt over Stavns fjord.

Tunø ligger i Kattegat mellem Jylland og Samsø udfor Aarhus bugt. Øen er på ca. 600 tdr. land og havde i 1980 en befolkning på 115 personer. Øen har en smuk lille kirke, hvis tårn set fra søen tegner sig som et fyrtårn. Dette er faktisk korrekt, idet fyret i begyndelsen af 1800-tallet blev installeret i kirketårnet. Tidligere var præsten på Tunø tillige fyrmester.

(Kilde: Samsøs Historie og Tunøs Historie ved J.P. Nielsen).